

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการทำการเกษตร โดยทั่วไปเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ซึ่งความเข้าใจนี้อาจถูกต้องและเพียงพอหากเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพ แต่ในปัจจุบันเกษตรกรจะทำการเกษตรโดยมีความรู้เฉพาะเรื่องของการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์นั้นยังไม่เพียงพอหากมุ่งหวังผลกำไรจากการทำการเกษตร หรือต้องการทำการเกษตรเพื่อการค้าและอุตสาหกรรม เมื่омองถึงปัญหาใหญ่ ๆ ของการทำการเกษตรในปัจจุบัน ไม่ใช่ปัญหาขาดแคลนเทคโนโลยี กลับเป็นปัญหาเรื่องของการเพิ่มผลผลิตโดยพิจารณาจากการวางแผนการลงทุนที่ต่ำและคำนึงถึงปัญหาการตลาดเป็นหลัก นั่นหมายถึงว่าหากเกษตรกรต้องการมีรายได้จากการเกษตรแล้ว จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการทำธุรกิจ คือ เมื่อรู้จักการผลิตแล้วจะต้องรู้จักการขายควบคู่กันไปด้วย

จากปริมาณการนำเข้าเห็ดในปี 2543 ที่ผ่านมามีการนำเข้าเห็ดต่าง ๆ ถึง 687,590 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 45.635 ล้านบาท (ฝ่ายการนำเข้าและส่งออก, 2544) ทำให้ทราบว่าปริมาณความต้องการของเห็ดภายในประเทศยังมีความต้องการอยู่อีกมาก โดยที่เห็ดที่ผลิตได้กว่าร้อยละ 90 ใช้บริโภคภายในประเทศไทย และส่วนใหญ่เป็นการบริโภคสดประมาณว่าเห็ดที่ผลิตได้ปีละไม่ต่ำกว่า 9,000 ตัน มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 3,000 ล้านบาท (อำนาจ, 2540)

เห็ดหอมนับเป็นเห็ดที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคไม่น้อยกว่าเห็ดชนิดอื่น ๆ เลยและเป็นเห็ดที่มีราคาสูงทั้งยังเป็นแหล่งอาหารสำคัญและมีคุณค่าทางอาหารสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรตีน กลูเทอแร่ แคลเซียม ฟอสฟอรัสและเหล็ก ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงและโครงสร้างของร่างกายและยังพบอีกว่า เห็ดหอมมีสรรพคุณทางยาที่ช่วยในการต่อต้านโรคบางชนิดได้อีกด้วย ทั้งยังเป็นเห็ดที่มีความต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก ผลผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการส่วนใหญ่ยังคงต้องนำเข้าจากประเทศจีน เกาหลี และญี่ปุ่น มาจำหน่ายในประเทศปีหนึ่ง ๆ คิดเป็นมูลค่าหลายล้านบาท (อานนท์, 2532) ซึ่งแหล่งผลิตเห็ดหอมที่สำคัญภายในประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และเลย โดยที่ปริมาณการผลิตส่วนใหญ่จะอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการผลิตมี

ทั้งแบบที่เป็นเกษตรกรรายย่อยและรายใหญ่ที่มีการรวมกลุ่มกันและในรูปของบริษัท โดยที่ผลผลิตส่วนใหญ่จะจัดจำหน่ายภายในจังหวัดเชียงใหม่และส่งไปยังกรุงเทพฯ

แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ จะทำการผลิต โดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนและผลกระทบต่าง ๆ ในการผลิต บางครั้งจึงทำให้รายได้ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต เพราะส่วนใหญ่การผลิตเห็ดหอมจะทำในลักษณะที่เป็นอาชีพเสริม จึงทำให้เกษตรกรขาดความสนใจในด้านการผลิตที่ถูกต้อง คุ้มค่า และรายได้ที่ควรจะเป็น ซึ่งจะช่วยให้ฐานะของเกษตรกรอยู่ในสภาพที่เหมาะสม

ดังนั้นในการศึกษาถึงกระบวนการผลิต การตลาด และศึกษาถึงต้นทุนและรายได้ของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดหอม เพื่อนำมาวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนในการผลิต ตลอดจนทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้ประสบมา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงทางการผลิต การตลาด และการดำเนินงานด้านอื่น ๆ และยังเป็นข้อมูลให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและนักวิชาการเกษตรตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการศึกษาและพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการผลิตและการตลาดเห็ดหอมในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาต้นทุน ผลตอบแทน และจุดคุ้มทุนในการเพาะเห็ดหอม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดเห็ดหอมในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องนี้ทำให้ทราบถึง กระบวนการผลิต กระบวนการตลาดและจุดคุ้มทุน ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคในการเพาะเห็ดหอมในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและนักวิชาการเกษตร ใช้ในการส่งเสริมการเพาะเห็ดหอม และยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้ที่สนใจจะประกอบอาชีพการเพาะเห็ดหอม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อยู่ในขอบเขตของการศึกษา เกษตรกรผู้เพาะเห็ดหอมโดยใช้เชื้อเห็ดในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีอยู่ 5 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอสันทราย อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแม่ริม อำเภอแม่แตง อำเภอสารภี และกิ่งอำเภอแม่ออน

นิยามศัพท์

เห็ดหอม หมายถึง เห็ดชนิดหนึ่งที่สามารถบริโภคได้ โดยสามารถขึ้นบนขอนไม้หรือนำมาเพาะในจี้เลื่อยได้และจะขึ้นได้ดีในสภาพอากาศที่เย็น ดอกเห็ดมีสีน้ำตาลปนแดง และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง

การเปิดดอก หมายถึง การนำก้อนเชื้อเห็ดหอมมากระตุ้นให้เกิดดอกเห็ดหอมเพื่อนำมาจำหน่ายหรือบริโภค

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ทำการเพาะเห็ดหอมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งรายย่อยและรายใหญ่

จุดคุ้มทุน หมายถึง จุด ณ ระดับการผลิตเห็ดหอมจากก้อนเชื้อเห็ดหอมที่มีผลทำให้กิจการมีรายได้จากการขายผลผลิตเห็ดหอมเท่ากับค่าใช้จ่ายในการลงทุนผลิตเห็ดหอมทั้งสิ้น ในระยะเวลา 1 ปี ใช้สมการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนจากความหมายของกำไรปกติ

ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายสำหรับปัจจัยการผลิตทุกชนิดที่ใช้ในการผลิตเห็ดหอม ซึ่งประกอบไปด้วยต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน

ต้นทุนคงที่ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามระดับการผลิตเห็ดหอม เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าโรงเรือน ค่าเครื่องจักร ค่าแรงงานเจ้าของฟาร์ม เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ต้นทุนคงที่ในการผลิตเห็ดหอมช่วงเวลา 1 ปี จะนำต้นทุนคงที่มาคิดค่าเสื่อม ได้แก่ ค่าโรงเรือน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าเครื่องจักร เพื่อหาต้นทุนคงที่จริงใน 1 ปี

ค่าเสื่อมราคา หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ได้จากการประเมินมูลค่าอุปกรณ์ของเกษตรกร โดยใช้สูตรในการหาค่าเสื่อมดังนี้คิดค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สิน โดยวิธีเส้นตรง (The straight – line Method)

เมื่อ

$$D_{SL} = \frac{C - S}{Y}$$

D_{SL} = ค่าเสื่อมราคาต่อปีโดยวิธี Straight-line

C = ราคาทุนที่ซื้อ

S = มูลค่าซากเมื่อสิ้นกำหนดเวลาใช้งาน

Y = อายุการใช้งาน

โดยกำหนดให้ อายุการใช้งานของโรงเรือนเท่ากับ 5 ปี และอายุการใช้งานของตู้จี้เชื้อ, หม้อนึ่งฆ่าเชื้อ, เครื่องอัดถุงก้อนเชื้อ เท่ากับ 10 ปี

ต้นทุนแปรผัน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงไปตามระดับการผลิตเห็ดหอมของเกษตรกร ได้แก่ ค่าวัตถุดิบ ค่าเชื้อเพลิง เป็นต้น

ผลตอบแทน หมายถึง ผลรวมของรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมดที่เกษตรกรได้จากการจำหน่ายผลผลิตเห็ดหอมที่กิจการได้รับจากการนำก้อนเชื้อเห็ดหอมมาทำการเปิดดอกขายเท่านั้น (โดยไม่หักต้นทุนการผลิต)

หม้อนึ่งความดันแบบอโตเคลฟ หมายถึง หม้อนึ่งที่หนึ่งโดยใช้ความร้อนและความดันไอน้ำ ตามปกติจะใช้หนึ่งที่ความดันไอน้ำ 15 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว ซึ่งจะทำให้มีอุณหภูมิในระดับความดันสูง 121 องศาเซลเซียสและมีราคาแพง (บรรณ, 2545)

หม้อนึ่งแบบลูกทุ่ง หมายถึง หม้อนึ่งซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีราคาถูก สามารถทำขึ้นใช้เองได้ นิยมใช้ถังจารบีมีขนาดเดียวกับถังน้ำมันเบนซินแบบสองร้อยลิตร แต่หนากว่าและมีฝาแยกออกมาเป็นอิสระพร้อมเข็มจักรัดฝา ตรงกลางฝาเจาะรูด้วยตะปูขนาด 3 นิ้ว เพื่อทำเป็นที่ระบายไอน้ำขึ้นถึงทำเป็นตะแกรงรองวัสดุหนึ่ง ให้สามารถยกเข้าออกได้สำหรับใช้วางก้อนเชื้อไม่ให้เปียกน้ำ โดยทำให้สูงจากกันถึงประมาณ 10 เซนติเมตร เหมาะสำหรับฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลาง (บรรณ, 2545)